

NATUURBESCHRIJVINGEN UIT DE MIDDELEEUWEN.

I

De vier jaargetijden.

De *Secreta Secretorum* van ARISTOTELES, die geheeten wordt de daarin bevatte lessen over de regeerkunde geschreven te hebben voor zijn leerling ALEXANDER VAN MACEDONIE, werd door JACOB VAN MAERLANT deels vertaald, deels bewerkt.

Behalve het politiek onderricht wordt er ook gezondheidsleer in behandeld en in die rubriek vonden schrijver en vertaler aanleiding om leefregelen te geven voor *de vier Jaargetijden*, waardoor eene levendige en kleurige natuurbeschrijving is ontstaan, welke hare waarde heeft ook voor ons nakomelingen, al verliepen er ongeveer zes en halve eeuw over.

Jammer genoeg zullen we duidelijkheidshalve genoodzaakt zijn het Middelnederlandsch in onze tegenwoordige schrijftaal over te brengen, maar we zullen trachten zooveel mogelijk wat maar even verstaanbaar is te behouden, opdat daardoor zoo min mogelijk het lokale tintje verschiete.

»Vier tijden zijn er in een jaar.« Dat is zooveel als de titel en dan valt VAN MAERLANT om zoo te zeggen met de deur in 't huis.

De lente begint als de zonnegang, in Maart, dag en nacht even lang maakt; dan vernieuwt het lichaam en de natuur; de winden ontvluchten ons en de sneeuw dooit heelemaal weg, waardoor beken in het dal ontstaan, en de bronnen zwellen. In de dorre boomen ziet men de sappen optrekken; 't koren begint te groeien; de weiden

krijgen een levendig aanzien; bloemen ontluiken allerwegen. Het vee wordt vruchtbaar en de vogels zingen een minnelied. Leeuwerikken en nachtegalen kwinkeleeren liefelijk en wel. Heel het aardrijk toont zich als de bruid die haar bruidegom wacht, zich voor hem verziert en begeerig naar hem uitziert.

De lente is warm en nat, de lucht luw en vochtig. In den mensch neemt het bloed toe en stroomt sneller door al de leden.

Met den tijd overeenkomende en passende is dan het gebruik van kwakkels, kuikens en eieren, welke dan overvloedig zijn, doch waarvan men niet meer dan zes bij een maaltijd moet eten. Melk is ook zeer gezond en van de kruiden wilde latuw.

In geen ander jaargetijde is het laten zoo goed en op zijn pas. Men moet dan ook baden, zweeten en lichaamsbeweging nemen en men moet de ontluikende kruiden als medicijn gebruiken, welke het lichaam vlug en lenig houden.

De eigenlijke zomer komt als de zon aanvangt te schijnen op den langsten dag van 't jaar. De kleuren worden intenser; de winden verheffen zich door de hitte; de zee doet hare golven trager aanrollen; slangen en hun venijn komen voor den dag; de lucht wordt helder, warm en licht.

Het koren wordt blank en komt tot volheid en rijpheid, en heel het aardrijk is als de jonge vrouw die volwassen is; alles is met vrucht beladen, om den mensch voedsel te geven.

De zomer is warm en droog, en dan behoort iedereen waar hij gaat droogte en warmte te vermijden; vooral overmatig eten en overdadig drinken; hij gebruike tot zijn bestzijn koel en vochthoudend voedsel: kalfsvleesch met azijn, karvoerde¹, geen prikkende kruiden, blanke kuikens, pap van gerstenmeel, en andere spijzen en vruchten welke een frisch zuur hebben, zooals granaatappels.

Voornamelijk onthoude men zich van vrouwen; men moet geen baden nemen, noch zich doen laten; dat zou grootelijks nadeelig zijn, en men vermijde zooveel mogelijk alle vermoeienis.

De herfst is er als de zonnegang voor den winter dag en nacht even lang maakt. Dan vangt haar kracht aan; de nacht duurt dan langer dan de dag; de lucht wordt kouder en de winden verheffen zich; de rivieren worden lager, zoowel aan haar oorsprong als bij zee²; de bronnen krijgen minder water, en de groene kleur van boom en plant vergaat. Des aardrijks schoon verdwijnt. De wilde dieren

1) Een gewas in DODONAEUS Cruydtboeck genoemd.

2) VAN MAERLANT denkt zeker aan Oostenwind.

zoeken hun holen op; de vogels trekken in groote zwermen naar warmer landen. Slangen kruipen en winden 't lijf in elkaar op de plaats waar zij den winter doorbrengen. De natuur is dan aan de vrouw gelijk, die haar tijd gehad heeft en den ouderdom nadert.

De herfst is droog en koud. Dan moet men zich houden aan warme en zachte spijsen, zooals 't kuiken of het lam; 't drinken van ouden wijn is dan betamelijk; druiven zijn in dat jaargetijde goed. Het is beter niet te veel beweging te nemen of ter vrouwe te gaan. Baden is uitstekend en veel drinken ook als iemand daaraan behoefte heeft. Eveneens moet men het lichaam zuiveren.

Des winters kracht begint als de nacht het allerlangst is geweest en de dagen beginnen te lengen. De koude gaat ons dan kastijden; wind, vorst, rijp en sneeuw.

Beesten en vogelen beide blijven in hun holen en in de bosschen, en de natuur krijgt het aanzien van een oude verlepte vrouw, wier lichaam armzalig en vervallen is en dicht bij den dood.

De winter is koud en nat. Zeer goed is dan te eten wat warm is. Vooral hoenders zijn dan aan te raden. Harstenbraad, schapenvleesch, warm en droog, kan niet schaden; heete spijsen als men ze krijgen kan; noten, vijgen, de beste roode wijn, welke te krijgen is, zijn dan geliefde genotmiddelen. Voor het lichaam is het zeer nuttig latingen en beweging; dat doet dan goed. Groote maaltijden moet men nalaten; men moet het gestel geen geweld aandoen.

Matig baden, en wandelen en zich bewegen schaadt niet, evenmin als het minneleven met de vrouw. De hevige koude sluit de huid, zoodat men van binnen veel warmte houdt, en daarom kan men dan veel weêrstaan.

Alexander, — tot dezen is 't gansche gedicht gericht, — Alexander houd u aan deze voorschriften en zijt zoo verstandig ze op te volgen; dat God u verder behoede.

Houd dit eene vooral voor oogen. Zoolang gij de lichaamswarmte behoudt en uwe lichaamsvochten matig zijn, zoo lang zult ge verheugd leven.

Met deze regelen sluit VAN MAERLANT de berijmde, soms dichtertelijke, beschrijving der jaargetijden welke een 140 versregels beslaan, waarvan het dichtertelijk-bloemrijke, jammer genoeg, heeft verloren door deze overschrijving. Het Middelnederlandsch is echter voor onzen tijd een beetje te onbegrijpelijk dan dat we de verzen daarin zouden hebben durven afschrijven.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.